

**ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL DE FILOLOGIE**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 811.135.1'373.49 (043)

CHIRA OXANA

**EUFEMISMELE ÎN LIMBAJUL ACTUAL:
PARTICULARITĂȚI STRUCTURALE,
SEMANTICE ȘI DE UTILIZARE**

**Specialitatea: 621.04. Lexicologie și lexicografie; terminologie și
limbaje specializate; traductologie (*limba română*)**

**AUTOREFERATUL
tezei de doctor în filologie**

Bălți, 2016

Teza a fost elaborată la *Catedra de limba română și filologie romanică* a
Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți

Conducător științific:

POPA Gheorghe, dr. hab. în filologie, prof. univ.

Referenți oficiali:

1. BAHNARU Vasile, dr. hab. în filologie, prof. univ., Institutul de Filologie al AȘM
2. MUNTEANU Eugen, dr. în filologie, prof. univ., Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Academia Română, Filiala Iași, România

Membri ai Consiliului științific specializat:

1. DRUȚĂ Inga, **președinte**, dr. hab. în filologie, conf. cerc., Institutul de Filologie al AȘM
2. NEGRESCU-BABUȘ Inna, **secretar științific**, dr. în filologie, conf. cerc., Institutul de Filologie al AȘM
3. CONSTANTINOVICI Elena, dr. hab. în filologie, prof. univ., Institutul de Filologie al AȘM
4. MANOLI Ion, dr. hab. în filologie, prof. univ., ULIM
5. VULPE Ana, dr. în filologie, conf. univ., Institutul de Filologie al AȘM

Susținerea va avea loc la 29 septembrie 2016, ora 14:00 în ședința Consiliului științific specializat D 19.621.04 – 01 din cadrul Institutului de Filologie al AȘM , mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1, Sala de conferințe, Chișinău, MD-2001.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan” a AȘM (str. Academiei, nr. 5A, Chișinău, MD-2028) și pe pagina web a CNAA (www.cnaa.acad.md)
Autoreferatul a fost expediat la 27 iulie 2016.

Secretar științific al

Consiliului științific specializat:

dr. în filologie, conf. cerc. _____ **NEGRESCU-BABUȘ Inna**

Conducător științific:

dr. hab. în filologie, prof. univ. _____ **POPA Gheorghe**

Autor:

_____ **CHIRA Oxana**

© Chira Oxana, 2016

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța cercetării. Actualitatea lucrării este determinată, întâi de toate, de faptul că fenomenul eufemiei nu s-a bucurat de o cercetare multilaterală în lingvistica românească. Aceasta, pe de o parte, iar, pe de altă parte, trebuie să menționăm că necesitatea examinării lor este dictată nu doar de existența fenomenului ca atare, dar și de rolul lor deosebit în procesul de comunicare. În plus, trebuie avut în vedere și interesul sporit al societății pentru modalitățile de influență asupra conștiinței sociale, mai ales, în ultimele decenii. Cu alte cuvinte, actualitatea problematicii abordate derivă nu numai din aspectele pur lingvistice ale fenomenului în discuție, dar și din cele psihologice, politologice, sociologice, filozofice ș.a. În acest sens, ne limităm la invocarea doar a unui aspect: având printre multe alte funcții și cea de manipulare, eufemismele „ascund” menirea de bază a manipulării – cea de influență camuflată, menire ce nu trebuie să fie sesizată de obiectul manipulării.

Limbajul uman, după cum se știe, urmărește, în virtutea existenței și menirii lui primordiale, doar un scop bine determinat: de a transmite cât mai adecvat gândurile și sentimentele umane. Or, atingerea acestui scop este posibilă doar prin valorificarea tuturor posibilităților limbajului uman, având în vedere, totodată că aceste posibilități sînt nelimitate [2, p. 64]. Indiscutabil că dintre aceste multiple posibilități face parte și exploatarea stratului eufemistic, strat determinat de respectarea anumitor interdicții (sociale, morale, religioase, ideologice etc.).

Oricît ar fi de paradoxal, dar interdicțiile au avut și o puternică acțiune de altă natură. Astfel, „șlefuind” rațiunea umană, descoperind antilumi și anticorpurii, creînd antimetafore etc., tabuul a impulsionat mișcarea gândirii, provocarea la acțiune, schițarea de perspective etc. Tabuul nu înseamnă doar interdicții la anumite acțiuni sau la rostirea anumitor cuvinte, nu înseamnă doar metateză, aloteză, tmeză, anagramă, acronimie ș.a., dar mai înseamnă și „o întregă gamă de ritualuri formale și de gândire, ce au contribuit în mare măsură la crearea limbii umane, a muzicii, artei și, de asemenea, a scrierii ca expresie rituală a reprezentărilor simbolice ale păgînismului” [11, p. 5]. În general, funcționarea limbajului are la bază existența anumitor antinomii, adică este asigurată de dialectica dintre „plus” și „minus”, dintre „corect” și „incorect”, dintre „admis” și „respins”, dintre „obligatoriu” și „facultativ” etc. Orice cuvînt din limbă, după cum menționează în continuare lingvistul rus M. Makovskii, se prezintă ca o combinație dialectică dintre „da” și „nu”: „«da» poate să apară doar datorită existenței lui «nu», iar «nu» este o condiție necesară a existenței lui «da»” [ibidem]. Ceea ce este important a remarca, în acest

sens, este faptul că limba oferă suficiente posibilități de combinare a interdicțiilor cu anularea acestor interdicții.

Am ales ca temă de cercetare stratul lexical eufemistic, în special particularitățile lui structurale și semantice, modul lui de funcționare și de manifestare, deoarece eufemismul, fiind unul dintre mijloacele verbale uzuale, tinde să se schimbe odată cu evoluția societății, atenuînd, camuflînd sau ocolind aspectele/fenomenele negative din societate.

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul principal al lucrării constă, așadar, în descrierea unuia dintre elementele esențiale ale antinomiei ce vizează relația interdicție-noninterdicție, și anume eufemismul, insistînd pe faptul că eufemismele constituie un strat lexical important, ce are menirea de a completa locurile vacante din cadrul sistemului limbii. Scopul studiului presupune realizarea mai multor **obiective**, dintre care menționăm: precizarea statutului eufemismelor; definirea și identificarea particularităților eufemismelor; sistematizarea modalităților de formare a eufemismelor; reliefa funcțiilor și a domeniilor de utilizare a eufemismelor; identificarea factorilor care influențează utilizarea cu funcție eufemistică a cuvintelor; clasificare lexico-semantică a eufemismelor; evidențierea diferențelor și asemănarilor dintre eufemisme și fenomenele conexe; selectarea corpusului de eufemisme din limbajul actual și stabilirea surselor lor de apariție.

Ipoteza demersului. Supoziția ce stă la baza demersului nostru constă în faptul că eufemismul trebuie cercetat în domeniul pragmaticii lingvistice și anume pe segmentul care se referă la teoria actelor de limbaj. Fiind un fenomen de limbă orientat spre comunicarea verbală, eufemismului îi sînt caracteristice toate particularitățile actelor de limbaj: *locuția*, adică vorbitorul înzestreaază enunțul său cu o semnificație locutivă, *ilocuția*, adică orientarea intențională a actului de vorbire, și *perlocuția*, adică rezultatul influenței.

Suportul metodologic și teoretic -științific. Scopul trasat, obiectivele stabilite, precum și vastitatea și eterogenitatea materialului faptic supus analizei ne-au determinat să aplicăm mai multe metode. Astfel, am făcut uz de metoda analizei funcționale în vederea stabilirii variantelor și invariantelor eufemistice, iar finalitatea aplicării acestei metode constă în schițarea ansamblului de invariante ale stratului eufemistic. De real folos s-a dovedit a fi metoda analizei distribuționale care ne-a permis să identificăm și să descriem exprimările eufemistice în baza posibilităților lor de a se combina între ele în actele concrete de vorbire. Examinarea particularităților semantice ne-a determinat să apelăm la metoda analizei contextuale, iar metoda observației directe am aplicat-o la urmărirea

intenționată a eufemismului aflat în condiții naturale de existență și/sau desfășurare: TV, Radio, site-uri, forum-uri etc.

Drept **bază metodologică** ne-au servit, întâi de toate, ideile și observațiile cercetătorilor care s-au pronunțat direct sau tangențial pe marginea eufemiei: K. Allan, K. Burrige, St. Dumistrăcel, S. Luchtenberg, L. Seiciuc, E. Warren, R. Zafiu, N. Zollner, A. M. Кацев, J. П. Крысин, Б. А. Ларин, В. П. Москвин ș.a. Pentru unele abordări teoretice mai largi am apelat la studii din domeniul teoriei limbii, lexicologiei, stilisticii, culturii vorbirii etc., care, într-un fel sau altul, au favorizat emiterea concluziilor de rigoare. În acest sens, am încercat să adoptăm și să promovăm (față de opiniile exprimate) o atitudine antidogmatică, care, după cum reitiera E. Coșeriu, presupune „și faptul că se acceptă și alte perspective, și orice perspectivă este o perspectivă limitată, o perspectivă pentru o anumită contingență, și că deci perspectivele sînt multiple și trebuie să le considerăm pe toate, dacă vrem să facem, de exemplu, o istorie a culturii sau o știință a culturii, o descriere a unei culturi în anumite momente determinate” [3, p. 176].

Corpusul materialului faptic. Reflecțiile noastre pe marginea fenomenului eufemiei au fost făcute în baza lucrărilor lexicografice (întîi de toate, dicționarele explicative), la care se adaugă un număr considerabil de lucrări dedicate, în special, studiului unităților eufemistice. Ca ilustrări, am utilizat exemple selectate din literatura artistică, mass-media, precum și de pe internet (site-urile de știri, forumuri, folosind motorul de căutare *Google*).

Noutatea științifică a rezultatelor obținute și originalitatea cercetării. Printre aspectele novatoare pe care lucrarea de față și le propune de a fi elucidate, menționăm următoarele: delimitarea și definirea unor concepte operaționale privitoare la clasa de eufemisme și la alte clase înrudite (argouri, jargoane etc.); glosarea, analiza și clasificarea unui material lexical numeros; reliefaarea funcțiilor eufemismelor și argumentarea abordării lor sistemice; evidențierea principalelor procedee de creare a eufemismelor (deraierea lexicală, calamburul, reduplicarea etc.); clasificarea eufemismelor conform anumitor domenii și subdomenii; examinarea particularităților gramaticale, structurale și semantice ale eufemismelor; fundamentarea necesității studiului interdisciplinar al eufemismelor ș.a.

Problema științifică soluționată constă în elucidarea aspectelor insuficient studiate în lingvistica românească: statutul eufemismelor, funcțiile eufemismelor, principalele procedee de creare a eufemismelor etc., fapt care a contribuit la evidențierea aspectului interdisciplinar în studiul eufemismelor, în vederea

racordării la tendințele actuale de abordare interdisciplinară, asigurînd, astfel, abordarea complexă a fenomenului.

Semnificația teoretică. Cercetarea a permis determinarea statutului unităților eufemistice și delimitarea lor de fenomenele adiacente, contribuind astfel la aprofundarea cercetărilor din domeniul lexicului românesc. Valoarea studiului realizat mai rezidă în scoaterea în evidență a posibilităților creatoare ale limbii române, ce se găsesc și în stratul ei eufemistic.

Valoarea aplicativă a demersului nostru constă în faptul că observațiile și concluziile din lucrare pot fi utile atât la precizarea și concretizarea unor concepte legate de eufemie, insuficient sau eronat asimilate în lingvistica românească, cît și la redactarea articolelor lexicografice despre aceste concepte. Rezultatele investigaționale ale demersului nostru pot fi valorificate, de asemenea, la elaborarea diferitor tipuri de manuale (de limbă română contemporană, stilistică, politologie, retorică ș.a.), dicționare (explicative, terminologice, inclusiv de eufemisme), cursuri și/sau seminare (de lexicologie, semasiologie, pragmatică, stilistică, formare a cuvintelor ș.a.), lucrări științifice de diversă natură (de licență, masterat, doctorat) etc.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

- Eufemismele completează locurile vacante din cadrul sistemului limbii, întrucît apariția lor este dictată de necesități de comunicare. În același timp, formîndu-se prin procedee de îmbogățire specifice vocabularului românesc, eufemismele se disting de alte unități printr-o caracteristică pertinentă: cuvintele sau îmbinările de cuvinte eufemistice, ce își mențin statutul lor de unități ale limbii cu sens lexical intrinsec, formează o nouă entitate (adică devin unități ale actului de vorbire eufemism) și sînt în posesia a două „semantici”: una – propriu-zis lexicală, explicită, de suprafață și a doua – implicită, de adîncime, care este reliefată de receptor în procesul de decodare a eufemismului.

- Efectele exprimării eufemistice au consecințe favorabile asupra cantității și calității vocabularului românesc, care se îmbogățește, se perfecționează, se modernizează datorită inovațiilor semantice, generate atât de unitățile monolexicale, cît și de cele polilexicale. Drept rezultat al eufemizării se formează diverse serii sinonimice (*retardat* > *handicapat* > *cu probleme* > *cu dizabilități*), antonimice (*necărturar* < ne- + cărturar; *netot* < ne- + tot; *nedeștept* < ne- + deștept; *negîndit* < ne- + gîndit; *neinformați* < ne- + informați; *neinstruiți* < ne- + instruiți; *nepricepuți* < ne- + pricepuți „prost”), omonimice (*botanist* „om naiv, credul”, *botanist* „specialist

în botanică”), paronimice (*a investi – a învesti*. De exemplu: El a investit pentru a fi învestit).

- Utilizarea eufemismelor demonstrează că vorbitorul sfidează în mod conștient postulatul unei comunicări univoce, întrucât eufemismul, prin însăși menirea sa, trebuie să creeze echivocitate, confuzie, incertitudine semantică cu scopul de a evita descrierea directă a unor sau altor realități.

- Eufemizarea este un proces determinant în actele de comunicare în toate limbile. Fiind un fenomen universal, eufemia a fost examinată sub diverse aspecte, legate de apariția și funcționarea lor, de evoluția lor în timp etc. Dacă pînă la finele secolului trecut, exprimarea eufemistică era raportată, preponderent, la domeniul religios sau la domenii legate de decență, pudoare sau comunicare interpersonală etc., în ultimul timp, o atenție sporită se acordă altor domenii de utilizare a eufemismelor, cum ar fi cel diplomatic, militar, economic, politic etc.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Rezultatele studiului au fost prezentate la peste 35 de manifestări științifice naționale și internaționale, precum și la ședințele Catedrei de limba română și filologie romanică a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți.

Publicații la tema tezei. La tema tezei au fost publicate 32 de articole.

Volumul și structura lucrării. Teza este alcătuită din Introducere, trei capitole, Concluzii generale și recomandări, Bibliografie (210 titluri), 137 de pagini de text de bază, o anexă (corpul de exemple: 107 pagini).

Cuvinte și expresii-cheie: eufemism, eufemie, clasificarea eufemismelor, creativitate lexicală, funcțiile eufemismului, inovație lexicală, interdicție de limbaj, ocazionalism, disfemism, tabu.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea temei și noutatea lucrării; sînt formulate scopul și obiectivele cercetării; sînt reliefate semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea și implementarea rezultatelor cercetării; sînt trecute în revistă metodele de investigare a materialului; sînt descrise structura și conținutul cercetării; sînt enumerate principalele rezultate științifice înaintate spre susținere.

În **capitolul I. Fundamentele teoretice ale eufemiei** se abordează o serie de aspecte legate direct de fenomenul eufemiei: relația dintre eufemie și tabu, eufemia și alte fenomene de limbă, clasificarea și funcțiile eufemismelor ș.a.

Lingviștii consideră că una dintre tendințele evidente ale limbajului actual este cea spre eufemizare. În acest sens, invocăm observațiile cercetătoarei Lavinia

Seiciuc referitoare la faptul că „nevoia de eufemism nu înseamnă , în realitate, o căutare de instrumente pentru ocultarea realității , ci provine din necesitatea transfigurării unei realități neplăcute sau chiar tragice , pentru a se încerca atenuarea impactului acesteia asupra vieții oamenilor. Eufemismul este , așadar, o alternativă la duritatea unui limbaj frust , iar cunoașterea mecanismelor sociale și lingvistice ale eufemismului pot împiedica generalizarea utilizării acestuia ca armă , deci ca instrument de manipulare” [8, p. 259]. Trebuie să se mai rețină că interdicția de a rosti anumite cuvinte nu presupune înlăturarea realității respective din viața societății. Altfel zis, interdicția lingvistică se referă la anumite forme și manifestări exterioare lingvistice din actele de comunicare, dar nu la noțiuni (or, acestea nu pot fi eliminate din viața de toate zilele, implicit din comunicarea verbală). În felul acesta, a apărut necesitatea de a utiliza alte denumiri ce ar indica indirect fenomenul dat.

În acest capitol se face și un excurs istoric, ce cuprinde, ca extindere temporală, epoca antică, prin Democrit și Quintilian; Evul Mediu, prin referire la Marie de France; Secolul Luminilor, prin trimiteri la lucrările lui C. Rollin și B. Lamy; secolele XIX-XX, prin citarea a mai multor lucrări, făcându-se referințe la lucrări ale lingviștilor francezi, germani, englezi, ruși, o incursiune vastă în lingvistica românească.

Se poate remarca în legătură cu lucrările autorilor nominalizați că eufemia este examinată preponderent prin prismă stilistică. Abia în 1949 apare un studiu amplu, semnat de Émile Benveniste, intitulat „Euphémismes anciens et modernes”, în care este depășită abordarea stilistică și lexicografică a eufemismului. În 1964, apare o altă lucrare, la care, ulterior, vor face referință mulți cercetători: „Le brutte parole. Semantica dell eufemismo” de Nora Galli de Paratesi. Studiul eufemismului intră în atenția lingvisticii, devenind o preocupare stabilă pentru mai mulți specialiști la sfârșitul secolului al XX-lea. Această preocupare, după cum era și firesc, s-a soldat cu publicarea de monografii (Leinfellner 1971; Dumistrăcel 1980; Luchtenberg 1985; Knapp 1992; Schröder 1997; Zöllner 1997; Rada 2001; Allan&Burridge 2006; Ковшова 2007; Москвин 2007; Потапова 2008; Reutner 2009; Zafiu 2010; Horak 2010 ș.a.), dicționare (Holder 1987; Rawson 1995; Dąbrowska 1998; Сеничкина 2008), lucrări de doctorat (Шахжури 1956; Widlak 1970; Бердова 1981; Турганбаева 1989; Кипрская 2005; Тишина 2006; Прудывус 2006; Баскова 2006; Seiciuc 2008; Forster 2009; Ванюшина 2011; Похилюк 2014).

Cu referire la lingvistica românească, putem menționa că în cele mai multe lucrări, eufemismele, pe lângă tabuurile, sînt incluse la interdicții de vocabular. Sintagma respectivă însă nu întrunește nici pe departe atributele unui termen, mai ales lingvistic, de transparentă, concizie etc. Șubrezenia terminologică a acestei îmbinări mai transpare și din faptul că, de vreme ce în limbă există cuvinte „interzise”, reiese că există și cuvinte „permise”. Chiar dacă admitem că această îmbinare de cuvinte funcționează cu semnificație terminologică, considerăm că ar fi rezonabil să se facă o distincție între diferite grade de „interzicere”, pentru că și motivele ce determină una sau alta dintre interdicții sînt diferite. De aici și măsurile de penalizare a vorbitorului privind nerespectarea interdicțiilor care sînt, de asemenea, diferite. În această ordine de idei, nu este limpede de ce toate categoriile de eufemisme trebuie puse în relație directă cu interdicțiile de vocabular: or, nimeni nu-l poate impune pe vorbitor să utilizeze *gastarbeiter*, *însărcinată*, *a purta de nas*, interzicîndu-i să folosească, respectiv, *muncitor străin*, *îngreunată*, *a minți*. În același timp, considerăm că din acest strat lexical fac parte doar acele eufemisme care apar în urma anumitor interdicții determinate de superstiții sau de transformări la nivel de regim social, ideologic, politic etc.

Trebuie să menționăm că, în pofida multelor și consistentele lucrări consacrate eufemismelor, cercetătorii n-au ajuns la un numitor comun privind anumite aspecte ale eufemiei. Avem în vedere, întîi de toate, criteriile de delimitare a eufemismelor de ne-eufemisme și punctarea caracteristicilor lor de bază.

În legătură cu definițiile existente, găsim rezonabil a face unele precizări. Prima se referă la relația dintre eufemism și trop. În realitate, eufemismul are multe puncte de tangență cu tropul: or, foarte multe eufemisme apar pe baza metaforei, metonimiei, sinecdocii. Dar, așa cum menționează cercetătorii, deosebirea rezidă în specificul eufemismului, adică în menirea și sfera lui de utilizare. Eufemismele, de regulă, se folosesc cu scopul de a desemna fenomene mai puțin agreabile ale lumii înconjurătoare sau gînduri mai puțin „modeste”, adică apariția lor nu este dictată de necesități expresive, cum se întîmplă în cazul tropilor. Altfel zis, eufemismul și tropul se opun funcțional: eufemismul este un mijloc de atenuare și camuflare a vorbirii (el se referă deci la latura comunicativă), iar tropul este un mijloc de poetizare (el se referă deci la funcția estetică a limbii). În plus: a considera eufemismul drept un trop sau a-l interpreta prin prismă acestuia este neîntemeiat, deoarece în rol de eufemism pot să se întrebuițeze și cuvinte cu desemnare directă, cum ar fi termenii, împrumuturile etc.

Am putea aminti aici și de o viziune mai largă asupra eufemiei. Se opinează că eufemia nu e, pur și simplu, o substituie, dar, mai degrabă, o alegere conștientă a unui procedeu de desemnare indirectă. Într-un cuvânt, eufemismele ar trebui să fie interpretate drept un caz particular de desemnare indirectă, drept un mijloc suplimentar de exprimare a unui anumit sens. Probabil, trebuie să le dăm dreptate acelor lingviști care, prin analogie cu delimitarea unanim acceptată a sensului direct (nominativ, de bază) de cel indirect (figurat, suplimentar, indirect) al unei unități formale, delimitează și un procedeu direct (de bază) de exprimare a unui sens (e vorba deci de desemnarea directă) și mai multe mijloace (indirecte, secundare) de exprimare a acestui sens (e vorba deci de desemnări indirecte).

Sintetizând cele spuse, putem defini *eufemismul* drept un procedeu lexical, care are menirea să protejeze sensibilitatea receptorului, constând în atenuarea, în vorbire sau în scris, a unei idei prin substituie pentru a evita expresiile vulgare, brutale, ofensatoare sau tabuistice.

Apariția eufemismelor ca una din universalile semantice este condiționată de fenomenul tabuului. Este cunoscut faptul că tabuizarea își are începutul încă din timpurile străvechi. Însă procesul de tabuizare nu trebuie legat nemijlocit (cum opinează mulți cercetători) de prejudecățile religioase ale oamenilor. Reprezentând cel mai vechi cod nescris al umanității, se admite, în general, faptul că tabuul „este mai vechi decât zeii, coborînd în timp într-o epocă mult anterioară oricărei religii” [6, p. 21].

Dintre stările de adîncă neliniște și de tulburare, frica este emoția cea mai puternică ce provoacă interdicția (tabuul) pentru anumite acțiuni sau pentru rostirea anumitor cuvinte. Anume frica a dat naștere în Antichitate la primele eufemisme ce au început să substituie tabuurile. Nu în zadar cercetătorii susțin că, „dacă prin tabu, în conformitate cu sensul general al cuvîntului, înțelegem orice prohibiție, impusă de experiență și tradiție sau formulată în legi, de a atinge un obiect, de a lua sau de a te servi de anumite cuvinte interzise, atunci putem spune că nu există popor, nu există etapă a culturii care să nu cunoască efectele prejudicabile care rezultă din valoarea tabuului” [*ibidem*, p. 25].

Semnificația etnografică a tabuului s-a extins și asupra fenomenelor de limbă, întrucît, încă din timpurile străvechi, omul credea în puterea magică a cuvîntului¹. Fiind convinși că prin rostire se pot materializa lucruri, oamenii evitau să pronunțe

¹Faptul că *tabuul* reprezintă nu numai o noțiune etnografică, dar și lingvistică, i-a determinat pe unii lexicografi să includă în structura articolului lexicografic a cuvîntului-titlu *tabu* și determinativul *lingvistic* sau *glotic* (a se vedea, de exemplu, [1, p. 318; 11, p. 474]).

anumite cuvinte (denumirile de boli, numele zeilor etc.): or, pronunțarea acestor cuvinte, în viziunea lor, aducea o nenorocire, putea stîrni furia duhurilor (însăși moartea era concepută ca o manifestare a activității duhurilor) etc. Printre altele, nu este exclus ca verbele impersonale (*a-l lua frigurile, a se face ziuă, a se întuneca* ș.a.) să aibă o atare denumire, pentru că oamenii fie că se temeau să numească forțele ce duc la apariția acestor fenomene, fie că nu puteau, pur și simplu, să explice multe dintre fenomenele din realitatea înconjurătoare, crezînd că există o ființă superioară care dirijează faptele, acțiunile oamenilor. În felul acesta, putem deduce că relația dintre eufemie și tabu este similară cu cea dintre cauză și efect: tabuul ca factor extralingvistic facilitează și stimulează apariția exprimărilor eufemistice.

Dintre aspectele novatoare pe care lucrarea de față își propune să le elucideze este relația dintre eufemism și alte fenomene, precum vulgarismele, jargonismele, barbarismele, argotismele și regionalismele. Nu de puține ori, unii cercetători confundă eufemismele cu vulgarismele, barbarismele, argotismele și regionalismele. Pornind de la definiția eufemismului care evită un cuvînt considerat obscen, vulgar sau jignitor, elementele lexicului vulgar nu pot fi utilizate cu funcție eufemistică, dar, în schimb, pot stimula apariția eufemismelor. Unele eufemismele camuflează sau atenuază semnificația și reprezintă elemente de jargon profesional. De exemplu, în limbajul medicilor *a pierde pacientul* pentru „pacientul moare”, *întîrziere mentală* pentru „retard”, *sinucidere* pentru „suicid”; în limbajul polițiștilor *eveniment rutier* pentru „accident”, *operațiunea Noapți Albe* pentru „vînătoarea de șoferi beți”; în limbajul militarilor *operațiune, conflict, lichidare fizică* pentru „război” etc. Este de menționat că o componentă esențială atît a argoului, cît și a eufemismului este ipostaza lor ludică, expresivă și estetică. În anumite situații, unele barbarisme (care, de regulă, se mențin și se utilizează în limbă) pot îndeplini și funcție eufemistică: *babysitter* „îngrijitor de copii”, *second-hand* „uzat, folosit, vechi”, *bodyguard* „paza de corp, paznic” etc. Regionalismele pot, în unele situații, să îndeplinească funcție eufemistică, întrucît, purtînd „întotdeauna o conotație locală, ele funcționează ca elemente ale unui microcîmp cultural în cadrul culturii naționale” [9, p. 144-145]. Pentru exemplificare: *a fi găsit în curechi, a lua la trei păzește, a se urca pe divan* etc.

Există mai multe încercări de clasificare a eufemismelor, iar eterogenitatea nu trebuie să surprindă, întrucît clasificările se fac în funcție de scopul urmărit, de criteriul luat drept bază, de orientarea lingvistică pe care o reprezintă cercetătorii etc. Mai trebuie avut în vedere și faptul că orice clasificare are un caracter deschis.

Mulți lingviști au realizat clasificări ale eufemismelor, pornind de la aspectele pe care le conțin eufemismele: social (M. Gasser-Mühlheim, St. Ullmann, A. C. Куркиев, Б. А. Ларин), psihologic (К. К. Шахжури); lingvistic (S. Luchtenberg, I. Manoli, R. Rada, C. Wanzeck, P. A. Будагов, А. М. Кацев), pragmatic (R. W. Holder, Л. В. Артюшкина, Н. Ц. Босчаева etc.).

Generalizînd observațiile existente pe marginea clasificării eufemismelor și luînd în considerație diversele criterii, putem contura o tipologie complexă: a) În funcție de stabilitatea eufemismului, putem distinge *eufemisme stabile* (*Don Juan* pentru „afemeiat”, „seducător”) și *eufemisme ocazionale* (*piept extraplat* pentru „femeie fără piept”); b) În funcție de motivul utilizării eufemismelor, putem distinge *eufemisme tabuistice* (*Anticristul* pentru „drac”) și *eufemisme netabuistice* (*prudent* pentru „fricos”); c) În funcție de aria de utilizare, pot fi distinse *eufemisme de uz general* (*cea mai veche specialitate* pentru „prostituție”; *baie* pentru „WC”) și *eufemisme cu sferă limitată de utilizare* (*Nu vrei la oaoa?* pentru „Nu vrei la WC?”); d) În funcție de domeniile de utilizare a eufemismelor putem delimita *eufemisme obișnuite* (*cu deficiențe de auz* pentru „surd”) și *eufemisme social-politice* (*mărfuri de înaltă solicitare* pentru „deficit de mărfuri”); e) În funcție de structură, pot fi evidențiate *eufemisme monolexicale* (*taxatoare* pentru „amantă”) și *eufemisme polilexicale* (*a recurge la disponibilizări* pentru „a concedia”). Indiscutabil, clasificarea propusă poate fi aprofundată, dar, din punctul nostru de vedere, ea acoperă, în linii mari, toate manifestările exprimărilor eufemistice.

Cu referire la funcțiile eufemismelor, facem, mai întîi, o remarcă: nu trebuie confundate și nici identificate funcțiile eufemismelor cu funcțiile limbajului uman. Funcțiile limbajului se prezintă ca atribute ale unui tot întreg, ale unui sistem vast de semne, iar funcțiile eufemismelor – ca atribute ale unui microsistem, adică ale unui sistem restrîns de semne din cadrul sistemului. În mod analogic, este cazul microsistemului alfabetic sau al celui casual din cadrul sistemului general lingvistic sau – ca să aducem exemple din alt domeniu – cel al microsistemului digestiv sau al celui respiratoriu din componența organismului uman, considerat ca un tot anatomic și funcțional. Cercetătorii evidențiază un număr diferit de funcții ale eufemismelor. De exemplu, L. S. Turganbaieva evidențiază șase funcții ale eufemismelor, iar Pedro J. Chamizo Domínguez și Francisco Sánchez Benedito disting o funcție principală – de camuflare și de voalare a realității neplăcute și patru funcții facultative. Privitor la subiectul în discuție, trebuie să mai admitem ideea că numărul de funcții ale eufemismelor depinde de situațiile în care se

utilizează eufemismele și, întrucât situațiile respective sînt suficient de numeroase și eterogene, firește, și numărul funcțiilor eufemismelor poate crește considerabil.

Avînd ca punct de reper menirea ca atare a eufemismelor, sugestiile cercetătorilor, precum și propriile observații, considerăm că pot fi evidențiate trei funcții de bază ale eufemismelor: 1) de atenuare: „Ca ușa lui Ghiocel, există în viața fiecăruia dintre noi *o ușă pe care o vom închide mai devreme sau mai tîrziu pentru ultima dată*” (Lumea, 2011, nr. 6, p. 110); 2) de camuflare: „Reglementarea prețurilor în unele sectoare economice din Republica Moldova!” (www.iefs.md, vizitat 12.07.2012); 3) de evaluare: „A început lupta cu *boala crîncenă*” (<http://stirilocale.md/stiri/diaspora/3276.html>, vizitat 09.10.2014). Diversitatea funcțiilor ține de intențiile urmărite de emițător care dorește ca aceste intenții să aibă efecte precise și bine orientate asupra receptorilor : să camufleze, să atenueze sau să evalueze realitatea.

Capitolul 2. Mijloacele de îmbogățire a lexicului eufemistic în limbajul actual este axat pe studiul și descrierea mijloacelor interne și externe de formare ale eufemismelor. Lexicul – atît sub forma sa orală sau scrisă – este supus permanent procesului de modernizare. Nevoia de înnoire a lexicului eufemistic, sub imperiul principiilor creativității lexicale, a crescut constant în ultimele decenii în ceea ce privește productivitatea mijloacelor de îmbogățire atît interne, cît și externe a lexicului eufemistic.

Deși procedeele morfologice, asupra cărora ne-am oprit, nu reprezintă inovații absolute, ele ne-au reținut atenția prin ponderea semnificativă dobîndită în cadrul vocabularului actual privind, în special, îmbogățirea stratului eufemistic. Un rol important în formarea eufemismelor revine derivării (*bulache* < subst. pr. *Bulă* + suf. *-ache* „om naiv”; *incolor* < *in-* + *color* „fără personalitate”), compunerii (*fulul de urechi* „surd”, *apă tare* „țuică”), conversiunii (*blondă* „bere”).

Un rol important în formarea eufemismelor îl au jocurile de cuvinte, adică *deraierea lexicale*, *calambururile*, *contaminarea* ș.a. Deraierea lexicală reprezintă un fenomen lexical realizat conștient de un vorbitor în vederea eufemizării exprimării. Drept rezultat apar așa-zisele eufemisme paronimice: a *defecta* pentru „a dezerta”, *a-și retrage curvinele* pentru „a-și retrage cuvintele false”, a *debila* pentru „a debita”. Calamburul poate produce sensuri și cuvinte noi bazate pe echivocul rezultat din substituirea a două cuvinte asemănătoare formal, cu sensuri diferite. Efectul umoristic obținut, ca și în cazul deraierilor lexicale, este cu atît mai puternic, cu cît distanța semantică dintre cuvinte este mai mare: „În PSD București se vorbește că partidul se pregătește să se distanțeze și el de Popovici, pe care din

secretar *executiv* îl va transforma în ministru secretar *executat*” (*Academia Cașavencu*, 2-8 septembrie 2009, p. 9). Un efect stilistic deosebit îl produc eufemismele formate prin contaminare, procedeu la care apelează vorbitorul în dorința de a reda maximum de informație prin minim efort: *craligrafie* pentru „scris urît”, substantiv alcătuit din „caligrafie” și „cracaletî”.

În lucrare am analizat și tipurile cele mai frecvente de accidente fonetice: afereza (*'sculița măsi* pentru „păsculița”), anagrama (*Unic „Nicu”* pentru „Nicolae Ceaușescu”), sincopa (*e fl < e feteleu*), apocopa (*homo* pentru „homosexual”).

O sursă de apariție a eufemismelor o constituie lexicul regional. Cu cât aria de extindere a eufemismului este mai mică, cu atât mai puține șanse sînt ca eufemismul respectiv să fie decodat pe un alt teritoriu. Printre seriile sinonimice eufemistice, termenii din lexicul regional ocupă poziția între disfemism și eufemism ironic. Aducem unele eufemisme regionale ce predomină în sfera fiziologică a omului: *mădular*, *măciucă*, *știulete*, *carbasan*, *masdrug*, *caras*, *ștrumeleag* (*folosit mai mult în înjurături*) pentru „organul sexual masculin”.

La îmbogățirea stratului eufemistic un rol deosebit revine manifestărilor semantice ale unităților limbii. Ne referim, întîi de toate, la polisemie și la figurile semantice. Limbajul actual înregistrează o serie de astfel de eufemisme migratoare: *a elimina* pentru „a exclude, a ucide”, *a cosmetiza* pentru „a minți”, *reabilitare* pentru „reparare”, *pirat* pentru „neoficial, neautorizat” etc. La baza eufemismului se află, de cele mai multe ori, raportul analogic dintre termenul utilizat și realitatea exterioară pe care o invocă. În felul acesta, se dezvoltă un tip special de polisemie în funcție de context și de intenția de comunicare. Migrația cuvintelor poate fi reprezentată în felul următor: *limbaj specializat* → *transfer de sens* (creat direct sau *ad-hoc* prin extinderea figurată/metaforică a semnificatului) → *limbă comună*.

În acest capitol sînt abordate mijloacele semantice de realizare a eufemismelor și, în mod special, metafora (*a bate ceasul* pentru „a muri”), comparația (*a înainta ca racul* pentru „a nu progresa”), metonimia (*mișcători* pentru „păduchi”).

Multitudinea mijloacelor de realizare a eufemismelor demonstrează că ele nu sînt caracteristici exclusiv ale limbajului artistic, dar sînt frecvente în toate tipurile de discurs. În urma selectării corpusului eufemistic, am constatat că utilizarea eufemismelor se manifestă în limba română la toate nivelurile: lexical, semantic, stilistic și pragmatic.

Dintre mijloacele externe specifice pentru formarea eufemismelor pot fi numite *împrumutul*, *xenismul* și *calcul lingvistic*. Împrumuturile se impun în limbaj, ajungînd să înlocuiască termenul care a denumit inițial conceptul în limba română.

Cînd eufemismul devine disfemism, un alt eufemism îi ia locul, formîndu-se, în felul acesta, un lanț de sinonime eufemistice: *erotoman*, *Don Juan*, *playboy* etc. Cauza substituției constă în pierderea caracterului eufemistic și în asocierea termenului împrumutat cu realitatea la care se referă. Dacă pentru uzul comun, cauza împrumutului rezidă în tendința vorbitorilor de a-și îmbogăți, de a-și aprofunda, de a-și extinde cunoștințele despre referent, de a detalia noțiunea despre caracteristica respectivă prin delimitarea nuanțelor semantice și funcționale, apoi în cazul împrumuturilor eufemistice cauza utilizării lor trebuie căutată în funcțiile pe care le îndeplinesc. Eufemismele-xenisme sînt cuvinte neologice recente, preluate cu forma intactă a etimonului și neadaptate încă la sistemul limbii române. Invazia xenismelor în perioada actuală se subordonează comunicării publicitare, scopurilor comerciale sau politice. Cele mai multe xenisme sînt, de origine, anglo-americane. Aceasta se observă, mai ales, în denumirile profesiilor, care au fost lipsite de prestigiu, mai prost plătite, astăzi fiind susținute prin intermediul unei „haine noi”: *driveri* pentru „șoferi”, *chef* pentru „bucătar calificat”, *bodyguarzi* pentru „gărzile de corp”, *babysitter* pentru „îngrijitor de copii” etc. Un procedeu important de îmbogățire eufemistică îl reprezintă calcul lingvistic. Trebuie să menționăm că unele din calcurile îndeplinesc constant o funcție eufemistică (ele sînt înregistrate și de dicționare), iar altele îndeplinesc o atare funcție doar într-un anumit context, ca în următoarele exemple: *pauză bio* (< engl. *bio break*) pentru „pauză de mers la toaletă în timpul unei întîlniri, conferințe, ședințe”: „În ora cît a durat ședința nu m-am putut ține, a trebuit să iau o pauză bio”; *fratele cel mare* (< engl. *Big Brother*): „Fratele cel mare, cu ochii pe popoare” (<http://adevarul.ro/international>, vizitat 12.06.2013): în acest context, sintagma *fratele cel mare* substituie „Biroul Federal pentru Informații (FBI) al Statelor Unite”. Aceste cuvinte, folosite cu valoare eufemistică, se află într-un plin proces de disfemizare. De altfel, printr-un proces similar au trecut și calcurile din limba rusă: *pe baze obștești* (< rus. *на общественных началах*) pentru „fără remunerare, gratis”; *forțe pacificatoare* (< rus. *миротворческие силы*) pentru „ocupanți”.

Mijloacele de formare a eufemismelor – atît interne, cît și externe – sînt diverse, dar toate urmăresc același scop: de a crea sau a împrumuta cuvinte/sintagme pentru a transmite un mesaj, menajînd, deopotrivă, participanții la comunicare.

În **Capitolul 3. Domeniile de utilizare a eufemismelor** am delimitat anumite domenii doar din rațiuni didactice, metodologice, fiind conștienți de posibilele

fluctuații. În acest sens, cercetătorii menționează că, de exemplu, politica „înglobează atât aspectul economic, social și cultural al țării, cât și pe cel religios, etnic și lingvistic” [10, p. 293-294]. Spectrul motivelor ce determină una sau altă interdicție este destul de pestriț. Pornind de la această ipoteză, trebuie să admitem, așadar, și variabilitatea domeniilor în care se produce eufemizarea. Dacă, inițial, eufemizarea era raportată doar la forțele supranaturale, moarte, boală, fiziologie, corpul omenesc și anumite părți componente ale lui etc., în zilele noastre sferele tradiționale enumerate sînt întregite de cele care se referă la viciile umane, defectele fizice și intelectuale, viața social-politică ș.a.

După cum se știe, „începutul” eufemismelor pornește de la interdicțiile religioase care sînt cele mai vechi și „dominante în societatea primitivă” [7, p. 21]. Pînă la apariția religiilor monoteistice predomina interdicția religioasă doar în ceea ce privește denumirea zeilor și a duhurilor, iar după constituirea acestora a apărut interdicția biblică și în privința lui Dumnezeu. O serie de eufemisme apar în antiteză cu Dumnezeu și sînt utilizate pentru a preîntîmpina o forță malefică. Această utilizare se explică prin frica în fața puterii necurate sau prin superstițiile ce interzic rostirea numelui „necurat”. Pentru lexemul *drac*, dicționarele înregistrează sinonimele *diavol*, *demon*, *satană*, *necuratul*, *Aghiuță*. Deseori, numele *drac* este pus în opoziție cu numele lui Dumnezeu: *Anticristul*, *ucigă-l crucea*, *ucigă-l toaca*, *păcatul*, *ucigă-l tămîia*. Altele conțin o caracteristică specifică animalelor: *cel cu coadă*, *cel cu coarne*, *șarpele cel vechi*. Nu puține denumiri conțin *negația* pentru a scoate în evidență imaginea negativă a diavolului (*nemilosul*, *necuratul*, *nepriitorul*, *neprietenul*, *nefirtatul*) sau *diminutive* pentru a diminua frica față de existența diavolului (*mititelul*, *Michiduță*, *Aghiuță*). Vorbitorul a denumit în cele mai diverse moduri ființa malefică, evitînd lexemele *diavol* sau *drac*. Și „moartea” a rămas un mister în toate timpurile și în toate comunitățile umane. Pornind de la mutațiile de sens ale cuvintelor și de la asocierile cuvîntului *moarte* cu alte noțiuni, putem evidenția mai multe serii sinonimice, ce redau eufemistic diverse aspecte legate de cîmpul semantic al cuvîntului *moarte*. Neacceptarea sfîrșitului și ideea eternității vieții a dat naștere unor eufemisme care nu sînt utilizate doar în limbajul religios: *viața veșnică*, *viața eternă*, *viața de apoi*, *viața de dincolo*, *viața din Paradis*, *viața în cer* etc. Se poate observa că moartea este localizată în domeniul valorii sau în domeniul spațiului. Eufemismele, inclusiv cele cu referire la moarte, sînt dependente de cultura țării în care răposatul este înmormîntat. Exemplele de mai jos ne confirmă această idee: a

pune mîinile pe piept, a face paosul (cuiva), a se face/a fi oale și ulcele, a fi pe năsălie, a-i pica steaua, a închina steagul, a găti cu crucea, a-i ține lumînarea etc.

În *limbajul politic* (discurs, luare de cuvînt, intervenție, comentariu etc.) se poate observa un anume specific de utilizare a modalităților de redare a informației. Acest specific este determinat de scopul textului politic: de a camufla sau, dimpotrivă, de a reliefa aspectele negative/pozitive ale realităților evocate, de a-l afecta sau, dimpotrivă, de a-l pondera, cît mai puțin/mult pe destinatar. Într-un cuvînt, acest specific este conturat de finalitățile pe care le urmărește un text politic, întrucît, „ca orice tip de text, și textul politic este determinat, cu privire la procedeele sale de bază, prin finalitatea sa și prin funcțiile care corespund unei asemenea finalități” [4, p. 15]. Dintre aceste procedee fac parte și eufemismele care sînt mijloace de aplicare a strategiilor verbale nu numai de către politicieni sau membri de partid, dar și de cei care se pronunță, în general, pe marginea problemelor social-politice, istorice, economice etc. Eufemismele din domeniul politicii pot fi examinate sub diverse aspecte. Din punct de vedere structural, putem constata că prevalează semnificativ cele alcătuite din mai multe cuvinte. Lucru explicabil dacă ne gîndim la faptul că, în virtutea evitării confruntării directe cu subiectul abordat, numărul mare de termeni distrage atenția receptorului de la informația transmisă. Sub aspect structural, pot fi distinse trei tipuri de eufemisme politice rezultate: 1) prin extindere: cuvînt → expresie: „rus” → *fostul frate mai mare*; 2) prin contragere: expresie → cuvînt: „criză economică” → *recesiune*; 3) prin echivalență: „retrograd” → *nostalgic*.

Mijloacele de formare a eufemismelor politice sînt diverse. 1) Abrevierea. Eufemismele-abrevieri au la bază denumiri de organisme, instituții economice, personalități, partide politice etc.: *racheta MX* pentru „atacul cu rachete nucleare”, *asasinarea lui JFK* pentru „omorîrea lui John F. Kennedy”; 2) Antonimia. Eufemismele formate în baza antonimelor mai sînt numite de cercetători „eufemisme create prin negație”, prefixul *ne-* fiind cel mai frecvent element derivativ utilizat la crearea eufemismelor antonimice: *cinstit* vs. *necinstit* „corupt”; *ortodox* vs. *neortodox* „ilegal”; 3) Metafora. Se știe că orice metaforă are la bază o analogie, deci metafora ar fi un însemn al originalității creatoare a politicianilor. De exemplu: „Personal, nu văd altceva decît înflorirea unei specii mai noi a harbuzului, o specie cu mai mult iz KGB-ist, un fruct PCRM–PLDM” (www.wordpress.com, vizitat 23.01.2013): la baza metaforei *înflorirea unei specii mai noi a harbuzului* se află analogia cu „coalțiție”; 4) Metonimia. Relația de contiguitate logică dintre două realități creează premise pentru diverse substituții

metonimice eufemistice. De exemplu: „Comisia parlamentară de anchetă a cazului din Rezervația Naturală Pădurea Domnească” (www.jurnal.md, vizitat 08.02.2013): *cazul* substituie „crima”; 5) Sinecdoca: *secera și ciocanul* substituie „membrii Partidului Comunist din Moldova”; *ciuma roșie* substituie „soldații Armatei Sovietice”; 6) Calcul lexical: *pierderi colaterale* < engl. *collateral damage*, *foc prietenesc* < engl. *friendly fire*; 7) Enantiosemia. Un procedeu larg răspândit și eficient de eufemizare a limbajului politic actual constă în utilizarea unor cuvinte (îmbinări de cuvinte) cu un sens care este diametral opus celui de odinioară. De exemplu, cu mai puțin de trei decenii în urmă, cunoșteam sensul „adevărat”, frecvența sporită și scopul bine determinat al utilizării cuvintelor și îmbinărilor de cuvinte *glorios, româno-moșieresc, eliberare, frate, vederi apusene, ajutor frățesc, limba prieteniei* etc. rostite fără emfază cu referire directă la denotați concrete. Astăzi însă, aceiași termeni sînt utilizați cu aceeași frecvență, dar cu un alt sens și cu un alt scop.

Cu toate că *domeniul economiei*, în mod obișnuit, se asociază mai curînd cu cifrele decît cu limbajul, el reprezintă un spațiu relevant pentru funcționarea eufemismelor. Iată o serie de eufemisme, ce se referă doar la segmentul referențial „majorarea prețurilor”: *reglementarea prețurilor, galoparea prețurilor, liberalizarea prețurilor, prețuri libere* etc. Eufemismul se regăsește în fiecare ziar de afaceri, portal de informații despre piața de valori, în știrile din domeniul economiei, în dezbaterile preelectorale etc. Analiza eufemismelor din limbajul economic confirmă punctul de vedere al cercetătorilor conform căruia fenomenul eufemiei are determinare extralingvistică. Despre această determinare, despre intervenția conștientă a vorbitorului în utilizarea eufemismelor economice ne mărturisesc textele publicitare: se creează impresia că există persoane care se ocupă, în mod special, de strategiile de publicitate privind inventarea termenilor în vederea menținerii stării de spirit pozitive a clienților și a acționarilor. De regulă, termenii care au o conotație negativă sînt înlocuiți prin eufemisme de afaceri. Acest fapt este vizibil în anunțurile publicitare ce urmăresc, de fapt, o strategie specifică anunțurilor – cea de a oferi ceva și de a convinge receptorul că acceptarea ofertei îi avantajează. Utilizarea eufemismelor în anunțurile publicitare în scopul realizării produselor trădează politețea și respectul ofertantului: *maturizarea precoce a tenului* pentru „îmbătrînirea tenului”, *produs destinat igienei intime pentru femei* pentru „tampoane pentru femei”, *cremă Anti-Age* pentru „cremă contra îmbătrînirii”, *fixarea dentară* pentru „înlocuirea dinților”, *dantură mobilă* sau *dantură falsă* pentru „proteza dentară”, *bio fresh spray bucal* pentru „spray

împotriva mirosului neplăcut al gurii” etc. Caracterul specific al eufemismelor din domeniul economic se remarcă prin anumite trăsături: indeterminarea (confuzia, imprecizia), obscuritatea semantică și limbajul corporatist din mediul de afaceri („buzzwords”) etc. Eufemizarea în *sfera economiei* camuflează unele situații reale din societate, cum ar fi concedierile, reducerea costurilor, majorarea prețurilor, micșorarea salariului etc. Totodată, eufemismele din acest domeniu creează, de multe ori, confuzie. Astfel, în procesul de vânzare, se evită pronunțarea cuvintelor, precum *preț*, *a majora*, *a cumpăra* sau *bani* și se utilizează sintagme precum *a investi într-un produs*, *bani investiți*, obținînd, în schimb, *resurse*, *alocații*, *sprijin* etc. Funcții precum „insinuarea”, „falsificarea intenționată a lucrurilor”, „ascunderea gândirii” [5, p. 24], aflate sub semnul eficacității persuasive, îl fac pe emițător să utilizeze eufemisme în acest domeniu, destinatarul neavînd posibilitatea, de fiecare dată, să verifice validitatea mesajului economic.

Fiind destul de vast, *domeniul social* se structurează, din perspectiva utilizării eufemismelor, în cîteva cîmpuri. În cazul eufemismelor din subdomeniul *consumului excesiv de alcool* avem de-a face cu produsul unei constrîngerii: cauza evitării cuvintelor ce țin de „beție” este pudoarea, întrucît consumatorii de alcool sînt văzuți nu ca persoane dependente sau bolnave, ci, mai degrabă ca o rușine pentru întreaga societate. Există, așadar, o discordanță între ceea ce spune și ceea ce, de fapt, ar dori să spună vorbitorul, simțindu-se incomod să recunoască acest viciu. O trăsătură distinctivă a eufemismelor din acest subdomeniu constă în utilizarea ambiguă a diferitor cuvinte și expresii pentru a desemna realitățile legate de noțiunile de „bețiv”: *a merge pe două cărări*, *a umbla cu ochii logodiți*, *a fi tămîiat/aghesmuit dis-de-diminează*, *bun de păhar*; „alcool”: *busuioacă*, *adio mamă!*, *calmant*, *capsulă*, *trotul*, *secărică*, *citirică*, *grog*, *agheasmă*, *zăhărel*, *dezinfecat*, *întăritor* etc. Constatăm că inventarul eufemismelor din aria beției se actualizează, însă nu sînt abandonate nici variantele cele vechi. Eufemismele anterioare rămîn în uz, dar cu o valoare disfemică, iar orice eufemism nou creat se adaugă la inventarul deja existent.

Diversitatea tematică a subdomeniului *dragostei* este impunătoare. Fiind un sentiment complex de afecțiune, legat de atașament pentru cineva, de atracție sexuală puternică față de o persoană, de relații amoroase etc., materializarea lingvistică a cîmpului semantic *dragoste* s-a dovedit a fi destul de arborescentă, mai ales în ceea ce privește desemnările eufemistice.

Cea mai bogată sursă semantică a lexicului obscen vizează corpul uman, părțile componente ale acestuia, precum și funcțiile lor fiziologice. Există o

legătură strânsă între exprimările lingvistice și interdicții de diversă natură: limbajul obscen determină apariția unui mare număr de eufemisme ce țin de decență și pudoare. Dintre multiplele aspecte legate de *sfera tematică a dragostei* sexualitatea rămîne subdomeniul cel mai tabuizat. Foarte bogat este stratul eufemistic ce se referă la organele genitale, aceasta fiind o trăsătură caracteristică nu numai pentru limba română, dar și pentru alte limbi. De exemplu, R. W. Holder enumeră în dicționarul *The Faber Dictionary of Euphemism* în jur de 170 de eufemisme pentru organele genitale masculine și 110 eufemisme în limba engleză pentru organele genitale feminine. În urma analizei exemplurilor din acest subdomeniu, putem constata că substituirea se produce prin deictice, perifrază, cuvinte străine, puncte de suspensie etc. În general, în orice perioadă istorică, indiferent de vîrstă sau zonă geografică, eufemismele substituie tot ce ține de jenă fie datorită inteligenței sau necesității de a evita utilizarea vocabularului obscen în locurile publice, fie datorită cavalerismului sau curtoaziei. Analizînd specificul vocabularului din subdomeniul în cauză, putem constata că acest vocabular, în comparație cu vocabularul economic sau politic, nu este unul specializat și valorifică, de regulă, elemente din vocabularul comun, care nu implică eforturi la decodificare.

Eufemismele din *sfera fiziologică* au la bază tabuul de etichetă, fiind substituit termenul ce indică o parte din corpul omului sau un proces fiziologic. De-a lungul istoriei, tabuurile ce țin de corpul omenesc au suferit multiple schimbări, însă atît în sfera sexualității, cît și în cea fiziologică nu s-a reușit înlăturarea tabuurilor sociale. Prezentăm unele exemple ce se referă la excreția fiziologică și anume pentru acțiunea de „a urina”: *a-și da drumul pe el, a se duce să ude trandafirii, a face treabă mică, a se pișuli, a schimba uleiul, a se slobozi, a se ușura, a satisface necesitățile fiziologice, a da mîna cu un prieten, a da un telefon, a scutura trandafirul, a-și pudra nasul, a ieși la stropit*. Hiperonimul *apă* este eufemismul cel mai uzual: *a nu putea să țină apa, a lăsa apa să curgă, a duce apa, a da calul la apă, a duce anaconda la apă* etc. Cu aceeași funcție este utilizat verbul *a trebui* în propozițiile eliptice precum: *îmi trebuie, trebuie să ies, mi-ar trebui* etc. și verbul *a face* în expresiile verbale: *a face pe el, a face pipi, a face unu, a face șușu, a face în pat, a-și face nevoia* etc.

Subdomeniul *criminalității* include formații ocazionale, cu evident caracter ludic, formații calchiate și împrumuturi. Unele dintre ele țin de clasa verbului: *a fura, a omorî, a bate* ș.a., iar altele – de cea a substantivelor *hoț, miță, închisoare* etc. Termenii și expresiile eufemistice ce trimit la o faptă criminală au menirea de a menține protecția inculpatului și de a atenua crima produsă. Totodată, unele dintre

eufemisme sînt utilizate nu doar de criminali, dar și de oamenii legii, care modelează limbajul în funcție de situație, pentru a păstra identitatea faptei sau/și a făptașului (de exemplu, *zona liberă de justiție*). Eufemizarea în această sferă este destul de productivă. De exemplu, pentru unitatea lexicală *mită* există următoarele eufemisme recent apărute: *taxe de urgență*, *bacșiș*, *atenție*, *cadou*, *șpagă*, *mulțumire*, *surpriză*, *donatie*, *fondul clasei/școlii/organizației* etc. Deseori, expresiile eufemistice își modifică sensul (*a merge la poker* pentru „a fura”) sau sînt create *ad-hoc* (*a băga la subsol* pentru „a omorî”, *a face aripi* pentru „a evada de la locul infracțiunii”).

Frecvența eufemismelor din domeniul social și multitudinea interdicțiilor sociale determină diversificarea sferelor de utilizare ce țin de pudoare, delicatețe, manipulare, obscenitate. Utilizarea eufemismelor evită referirile directe la realitate, iar utilizarea lor frecventă și îndelungată duce la degradarea lor, adică nu mai au caracter eufemistic. Motivele utilizării eufemismelor sînt diferite, funcțiile lor depinzînd de tipul situației în care se desfășoară comunicarea. Astfel, în situațiile sociale comunicativ-pragmatice utilizarea eufemismelor este determinată din considerente de etichetă și de repartizarea rolurilor sociale, pe cînd în situațiile comunicative intime un rol deosebit revin stimulilor psihologici.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică soluționată constă în elucidarea aspectelor insuficient studiate în lingvistica românească: statutul eufemismelor, funcțiile eufemismelor, principalele procedee de creare a eufemismelor etc., fapt care a contribuit la evidențierea aspectului interdisciplinar în studiul eufemismelor, în vederea racordării la tendințele actuale de abordare interdisciplinară, asigurînd, astfel, abordarea complexă a fenomenului.

Abordarea complexă a fenomenului a scos în evidență un șir de concluzii , urmate de un sistem de recomandări , a căror natură teoretică și practică confirmă complexitatea și oportunitatea studiului în cauză.

1. Una și aceeași informație poate fi exprimată în mod diferit: simplu sau complicat, elegant sau brutal, confuz sau impecabil, agreabil sau ofensator. Un rol deosebit îi revine, în acest sens, eufemiei.

2. După cum se știe, lexicul este nu numai domeniul cel mai penetrabil, dar și cel mai „sensibil” la schimbările care survin în viața socială, economică, științifică, culturală etc. În această ordine de idei, eufemia este unul din mijloacele productive care se înscriu pe linia inovațiilor în limbă.

3. Tabuul glotic și eufemia se prezintă pentru cercetători drept un material ineputabil de cercetare în virtutea naturii lor extralingvistice. Există diverse modalități de exprimare a tabuului și a eufemiei: dacă în perioada sovietică predomina descrierea sociolingvistică a acestor două fenomene, apoi, ulterior, odată cu sporirea interesului pentru reliefarea laturii subiective a limbajului, au apărut noi stimuli pentru examinarea eufemiei ca o manifestare a influenței verbale orientate spre un anumit scop.

4. Fiind concepute drept fapte de limbă care au menirea să satisfacă comunicarea umană (deci implicit sînt și fapte de vorbire), eufemismele trebuie interpretate nu ca acțiuni propriu-zise, dar ca unități de acțiune verbală. Actul de vorbire *eufemism* include toate componentele actelor de vorbire: *locuționară* (adică eufemismul este un enunț cu o anumită structură fonetică, gramaticală și semantică), *ilocuționară* (adică eufemismul este un act de vorbire determinat de intențiile comunicative ale vorbitorului) și *perlocuționară* (adică eufemismul, grație forței ilocuționare, are efecte asupra receptorului).

5. Eufemismele se caracterizează mai mult sau mai puțin prin muabilitate, în funcție de domeniul utilizării. Eufemismele din domeniul religios (multe la număr și cu un sens constant) au fost și sînt cunoscute și utilizate de aproape toți vorbitorii, în timp ce eufemismele din alte domenii (cum ar fi, de exemplu, cel social sau politic) au un caracter efemer (de exemplu, în primii ani de după obținerea independenței, cuvîntul de adresare *domn* era utilizat de românofobi cu valoare eufemistică, făcîndu-se aluzie la faptul că interlocutorul nu împărtășește convingerile sovietico-socialiste, este adept înflăcărat al românismului). Există și termeni din aceste domenii care se utilizau cu valoare neutră, apoi cu valoare eufemistică, iar, ulterior, cu o altă valoare semantică. De exemplu, cuvîntul *tovarăș* se utiliza neutru ca formulă de politețe, iar după anii '90 ai secolului trecut – cu sens ironic, ca formulă de politețe pentru cei care nu se puteau desprinde de sistemul vechi. Astăzi cuvîntul a reintrat în limbă cu sensul lui inițial de „persoană considerată în raport cu alta, de care este legată prin viața sau prin activitatea dusă în comun”.

6. Desemnarea indirectă – particularitate constitutivă și intrinsecă a eufemiei ca fenomen de limbă – se poate realiza doar prin utilizarea ei netradițională sau a substitutelor semantice, ce corespund semnelor distinctive ale denotatului. Fiind de natură funcțională, eufemismul poate fi identificat ca atare doar în actele concrete de vorbire. Reiterăm, în acest sens, rolul deosebit al contextului în dobîndirea de către cuvinte (în aparență, departe de a fi calificate cu sens pozitiv sau negativ) a

semnificațiilor eufemistice. De exemplu, în enunțul „Un oarecare Serghei Nastas, directorul IS «Poșta Moldovei», și-a asumat rolul de gropar al presei naționale” (*Făclia*, 10 aprilie 2015, p. 2) *un oarecare* îndeplinește, evident, funcție eufemistică, ținând locul unor adjective cu semantică peiorativă, cum ar fi *incapabil*, *ticălos*, *lipsit de perspicacitate* etc. (semnificațiile respective transpar și din utilizarea în continuare a cuvântului *gropar*).

În baza demersului științific pot fi făcute și unele recomandări:

- Fenomenele de limbă, inclusiv eufemia, de abordat din diverse perspective, deoarece orice perspectivă este limitată.

- Eufemismele, de rînd cu alte unități ale limbii, de considerat drept unități de bază ale vocabularului românesc și deci, asemenea altor unități, trebuie studiate în instituțiile de toate gradele, în toate compartimentele limbii (altfel zis, examinarea aspectelor legate de polisemie, sinonimie, antonimie, traductologie ș.a. presupune și referințe la exprimările eufemistice).

- La predarea materiei de stilistică de ținut cont că diferite unități ale limbii îndeplinesc funcție eufemistică în diferite stiluri, altfel zis, există o repartizare stilistică a eufemismelor în cadrul stilurilor vorbirii. În felul acesta, am putea vorbi de eufemismele stilului științific, administrativ, publicistic, artistic, uzual, precum și de eufemismele lexicului neliterar.

- Faptul că dicționarele existente înregistrează o mică cantitate de eufemisme este un indiciu al investigării insuficiente nu numai a chestiunilor teoretice, dar și a celor legate de aspectele lexicografice ale fenomenului în discuție. În acest sens, venim cu recomandarea ca autorii de dicționare să acorde eufemiei atenția cuvenită.

- La analiza procedeele de îmbogățire și de perfecționare a vocabularului românesc de reliefat și procedeul eufemizării.

- Eufemia este un subiect investigațional de perspectivă, mai cu seamă, în ceea ce privește studiul eufemismelor limbii române sub aspect diacronic, precum și studiul eufemiei în baza diferitor limbi.

BIBLIOGRAFIE

1. Constantinescu-Dobridor Gh. Dicționar de termeni lingvistici. București: Editura Teora, 1998. 351 p.
2. Coseriu E. El lenguaje y la comprensión de la existencia del hombre actual. În: El hombre y su lenguaje, 1966, p. 34-65.
3. Coșeriu E. Prelegeri și conferințe (1992-1993). Supliment al publicației „Anuar de lingvistică și istorie literară”, T. XXXIII, 1992-1993, Seria A, Lingvistică. Iași, 1994. 189 p.
4. Coșeriu E. Limbaj și politică. În: Revistă de lingvistică și știință literară, 1996, nr. 5, p. 10-29.
5. Coșeriu E. Limbaj și politică. În: Identitatea limbii și literaturii române în perspectiva globalizării (editat de Ofelia Ichim & Florin-Teodor Olariu). Iași: Editura Trinitas, 2002, p. 17-40.
6. Freud S. Totem și tabu. O interpretare psihoanalitică a vieții sociale a popoarelor primitive. Traducere de Gabriel Avram. Prahova: Editura ANTET, 2010. 160 p.
7. Galli de' Paratesi N. Semantica dell' eufemismo. Torino: Giappichelli, 1964. 228 p.
8. Seiciuc L. Un alt fel de a nu spune: Eufemism și disfemism în limbile romanice. Suceava: Editura Universității „Stefan cel Mare”, 2011. 277 p.
9. Șerban V., Evseev I. Vocabularul românesc contemporan. Schiță de sistem. Timișoara: Editura Facla, 1978. 299 p.
10. Verdeș T. Discursul politic din Republica Moldova între două extreme discursive. În: Noi direcții în cercetarea textelor și discursurilor. Analize și interpretări. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2014, p. 293-294.
11. Маковский М. М. Феномен ТАБУ в традициях и в языке индоевропейцев. Сущность. Формы. Развитие. Москва: ЛКИ, 2008. 279 с.

Pe baza investigațiilor au fost publicate următoarele articole:

1. Chira O. Unele considerații privind statutul eufemismelor. În: Materialele Colocviului științific internațional „Strategii actuale în lingvistică, glotodidactică și știință literară”. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2009, p. 176-178. ISBN 978-9975-931-88-5.
2. Chira O., Bucataru A. Rolul eufemismelor în textele lirice ale lui Grigore Vieru. În: Materialele Conferinței internaționale „Studii umaniste și perspective interculturale. Cercetări ale doctoranzilor în filologie”. Tîrgu-Mureș: Editura Universității „Petru Maior”, 2011, p. 697-701. ISBN 978-606-581-021-1.
3. Chira O. Unele considerații pe marginea eufemismelor frazeologice. În: Materialele Conferinței internaționale „Studii umaniste și perspective interculturale. Cercetări ale doctoranzilor în filologie”. Tîrgu-Mureș: Editura Universității „Petru Maior”, 2011, p. 745-752. ISBN 978-606-581-021-1.
4. Chira O. Dezvoltarea competențelor de interpretare a eufemismelor (în baza discursurilor mediatiche). În: Materialele Conferinței științifice internaționale

- „Abordarea prin competențe a formării universitare: probleme, soluții, perspective”. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2011, p. 191-195. ISBN 978-9975-50-060-9.
5. Chira O. Gebrauch der Euphemismen im Bereich „Krankheit”. În: *Materialele Colocviului științifico-practic „Promovarea limbii germane în contextul lingvisticii europene”*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 20-25. ISBN 978-9975-71-172-2.
 6. Chira O. Figurile semantice – mijloc de exprimare eufemistică. În: *Materialele Conferinței internaționale „Critical discourse and linguistic variation”*. Suceava: Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2011, p. 55-59. ISBN 978-973-666-372-7.
 7. **Chira O. Despre eufemismele frazeologice. În: *Revista de științe socioumane, nr. 1 (20)*, Chișinău: UPSC „Ion Creangă”, 2012, p. 118-121. ISSN 1857-0119.**
 8. Chira O. Împrumutul ca procedeu de formare a eufemismelor. În: *Materialele Colocviului științifico-practic „Aspecte lingvistice, didactice și interculturale în predarea limbilor străine”*. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 82-88. ISBN 978-9975-71-296-5.
 9. Chira O. Traducerea eufemismelor – obstacolele viitorului traducător competitiv pe piața muncii. În: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Integrarea specialistului cu studii superioare în piața muncii: aspecte naționale și internaționale”*. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2012, p. 163-166. ISBN 978-9975-50-069-2.
 10. **Chira O. Utilizarea eufemismelor în discursul politic. În: „Comunicare, Context, Interdisciplinaritate”. Tîrgu-Mureș: Editura Universității „Petru Maior”, 2012, p. 1162-1168. ISSN 2069-3389.**
 11. Chira O. Domeniile de utilizare a eufemismelor în plan diacronic. În: *Materialele Conferinței internaționale: „Discurs critic și variație lingvistică. Noi perspective de investigare: receptări, analize, deschideri”*. Suceava: Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2012, p. 97-104. ISBN 978-973-666-394-9.
 12. Chira O. Despre unele eufemisme din domeniul vestimentației. În: *Analele Universității „Ștefan cel Mare” Suceava, Seria Filologie, A. Lingvistica, Tomul XVIII*. Suceava: Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2012, nr. 1, p. 61-67. ISSN 1584-2878.
 13. **Chira O. Euphemismus als Ausdrucksmittel der Kriegsthematik. În: *Revista Universității din Pitești, Studii și cercetări filologice – Seria Limbi Străine Aplicate*. Pitești: Editura Universității din Pitești, 2013, p. 18-28. ISSN 1583-2236.**
 14. **Chira O. Unele considerații asupra eufemismelor-neologisme și eufemismelor-xenisme. În: *Speech and Context*. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2013, nr. 1, p. 65-71. ISSN 1857-4149.**
 15. Chira O. Eufemismele în raport cu alte fenomene lingvistice. În: *Materialele Colocviului științifico-practic „Tehnici de motivare a studenților în procesul*

- de învățare a limbilor străine în condiții de integrare europeană”. Chișinău: USM, 2013, p. 41-50. ISBN 978-9975-71-435-8.
16. Chira O. Puterea limbajului: între eufemisme și politică. În: Materialele Colocviului științific „Orientări actuale în cercetarea doctorală”, Ediția a II-a. Bălți: Bălți: „Tipografia din Bălți” SRL, 2013, p. 139-147. ISBN 978-9975-4252-6-1.
 17. Chira O. Realizarea eufemismelor prin derivate ironice și jocuri de cuvinte. În: Materialele Conferinței naționale „New Approaches to Foreign Language Teacher Training”. Bălți: „Tipografia din Bălți” SRL, 2013, p. 35-38. ISBN 978-9975-4487-1-0.
 18. Chira O., Cabac L. Eufemismele ocazionale (în baza exemplelor din revista „Academia Cațavencu”). În: Materialele Colocviului internațional „Filologia secolului al XXI-lea”. Ediția a V-a, „Creativitatea lingvală: de la semn la text”. Iași: Pim, 2014, p. 90-97. ISBN 978-606-13-2121-6.
 19. **Popa Gh., Chira O. Rolul eufemismelor în limbajul actual. În: La Francopolyphonie: l’interculturalité et la pragmatique à travers la linguistique, la littérature et la communication , 2014, numéro 9, vol. 2, p. 234-243. ISSN 1857-1883.**
 20. Chira O. Unele observații asupra eufemismelor din sfera fiziologică. În: Materialele Simpozionului național „Probleme de filologie și traductologie”. Bălți: Indigou Color, 2014, p. 99-106. ISBN 978-9975-9581-3-4.
 21. Chira O. Eufemismul și funcțiile sale în sfera economică. În: Materialele colocviului științifico-practic „Rolul profesorului în procesul predării limbii străine în contextul integrării europene”. Chișinău: CEP USM, 2014, p. 84-95. ISBN 978-9975-71-579-9.
 22. Chira O. Some considerations regarding the phenomenon of euphemy. În: „Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity”. Tîrgu-Mureș: Arhipelag XXI Press, 2014, vol. I, p. 58-61. ISBN 978-606-93691-3-5.
 23. Кира О. П. К вопросу об эвфемизации современной румынской речи. În: Збірник наукових статей : До 200-ліття від дня народження Т . Г. Шевченка / Державний Ун -т ім Алеку Руссо м. Бельці, Фак. Словесності, Каф. Славістики. Бельці: Presa universitară bălțeană, 2014, p. 110-114. ISBN 978-9975-50-140-8.
 24. Кира О. Эвфемизация румынского языка в свете вежливости и политкорректности. În: Materialele Conferinței științifice internaționale „Language Studies For The 21st Century: From Sound to Text”, Vilnius, 24-26 September 2014, p. 15-16. http://www3.leu.lt/aiakrastis/tezes_LF/TEZES-KONFERENCIJA-2014-09-24-26.Pdf (vizitat 10.02.2016).
 25. Chira O. On some euphemisms expressed by xenisms. În: Studies on Literature, Discourse and Multicultural Dialogue. Tîrgu-Mureș: Arhipelag XXI Press, 2014, p. 103-108. ISBN 978-606-93691-9-7.
 26. **Chira O. Linguistic calque as a means of forming euphemisms. În: „Communication, Context, Interdisciplinarity”, 3rd Edition. Tîrgu-**

Mureș: Editura Universității „Petru Maior”, 2014, p. 248-252. ISSN 2069 – 3389

27. Chira O . Polisemia – sursă de îmbogățire a statutului eufemistic . În: *Materialele Colocviului cu participare internațională „Epoca marilor deschideri: Rolul limbilor și al literaturilor în societatea pluralistă”*. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 22-26. ISBN 978-9975-71-647-5.
28. Chira O. Procedeele interne de îmbogățire a vocabularului eufemistic. În: *Materialele Colocviului internațional de științe ale limbajului „Eugeniu Coșeriu”*. Чернівці: Зелена Буковина, 2014, p. 332-342. ISBN 978-966-8410-39-5.
29. Chira O. Zur Verwendung von Fremdwörtern als euphemistische Substitute in der rumänischen Sprache. În: *Materialele conferinței științifice „Probleme de filologie: aspecte teoretice și practice”*. Bălți: „Tipografia din Bălți” SRL, 2015, p. 102-107. ISBN 978-9975-132-36-7.
30. Chira O. Exprimarea eufemismelor și a politeții. În: *Materialele Colloquia Professorum*. Ediția a V-a. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2015, p. 44-47. ISBN 978-9975-50-144-6.
31. Chira O. Eufemismele ironice din sfera beției în limba română și germană. În: *Materialele colocviului științifico-practic „Aspecte lingvistice și glotodidactice în predarea limbilor străine”*. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 32-39. ISBN 978-9975-71-710-6.
32. Chira O. The mitigating function of the euphemisms in Romanian. În: *Discourse as a form of multiculturalism in literature and communication* . Tîrgu-Mureș: Arhipelag XXI Press, 2015, p. 197-203. ISBN: 978-606-8624-21-1.

ADNOTARE

Chira Oxana. *Eufemismele în limbajul actual: particularități structurale, semantice și de utilizare*. Teza de doctor în filologie, Bălți, 2016.

Structural, teza este alcătuită din Introducere, trei capitole, Concluzii generale și recomandări, Bibliografie (210 titluri), 137 de pagini de text de bază, o anexă (corpus de exemple: 107 pagini).

Cuvintele-cheie: eufemism, eufemie, clasificarea eufemismelor, creativitate lexicală, funcțiile eufemismului, inovație lexicală, interdicție de limbaj, ocazionalism, disfezmism, tabu.

Domeniul de studiu al tezei: lexicologie, semantică și lexicografie.

Scopul cercetării: dezvoltarea esenței eufemismelor ca fenomene ale vorbirii și examinarea lor sub diverse aspecte.

Obiectivele investigației: definirea și identificarea particularităților eufemismelor; sistematizarea modalităților de formare a eufemismelor; identificarea factorilor care influențează utilizarea cu funcție eufemistică a cuvintelor; clasificarea lexico-semantică a eufemismelor; evidențierea diferențelor și asemănarilor dintre eufemisme și fenomenele conexe; selectarea corpusului de eufemisme din limbajul actual și stabilirea surselor lor de apariție.

Noutatea științifică și originalitatea cercetării: delimitarea și definirea unor concepte operaționale privitoare la clasa de eufemisme și la alte clase înrudite (argouri, jargoane etc.); glosarea, analiza și clasificarea unui material lexical numeros; reliefarea funcțiilor eufemismelor și argumentarea abordării lor sistemice; evidențierea principalelor procedee de creare a eufemismelor (deraierea lexicală, calamburul, reduplicarea etc.); examinarea particularităților gramaticale, structurale și semantice ale eufemismelor; fundamentarea necesității studiului interdisciplinar al eufemismelor ș.a.

Problema științifică soluționată constă în elucidarea aspectelor insuficient studiate în lingvistica românească: statutul eufemismelor, funcțiile eufemismelor, principalele procedee de creare a eufemismelor etc., fapt care a contribuit la evidențierea aspectului interdisciplinar în studiul eufemismelor, în vederea racordării la tendințele actuale de abordare interdisciplinară, asigurând, astfel, abordarea complexă a fenomenului.

Semnificația teoretică: determinarea statutului unităților eufemistice și delimitarea lor de fenomenele adiacente, aprofundându-se cercetările din domeniul lexicului românesc; reliefaarea posibilităților creatoare ale limbii române, ce se găsesc și în stratul ei eufemistic.

Valoarea aplicativă: observațiile și concluziile din lucrare pot fi utile atât la precizarea și concretizarea unor concepte legate de eufemie, insuficient sau eronat asimilate în lingvistica românească, cât și la redactarea articolelor lexicografice despre aceste concepte. Rezultatele investigaționale ale demersului nostru pot fi valorificate, de asemenea, la elaborarea diferitor tipuri de manuale, dicționare, cursuri și/sau seminare, lucrări științifice de diversă natură etc.

Rezultatele științifice: 32 de publicații științifice și prezentări la peste 35 de manifestări științifice naționale și internaționale, precum și la ședințele Catedrei de limbă română și filologie romanică a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți.

АННОТАЦИЯ

Кира Оксана. *Эвфемизмы в современном языке: структурные, семантические и функциональные особенности*. Диссертация на соискание учёной степени доктора филологических наук. Бельцы, 2016.

Структура работы: диссертация состоит из Введения, трёх глав, Общего заключения и рекомендаций, Библиографии (210 названий), 137 страниц основного текста, одного приложения (корпус примеров: 107 страниц).

Ключевые слова и выражения: эвфемизм, эвфемия, классификация эвфемизмов, лексическая креативность, функции эвфемизмов, лексическая инновация, окказионализм, дисфемизм, табу.

Область исследования: лексикология, семантика и лексикография.

Цель работы: определение сущности эвфемизмов и их исследование с точки зрения разных аспектов. **Задачи исследования:** определение и идентификация особенностей эвфемизмов; систематизация способов образования эвфемизмов; определение факторов, влияющих на использование слов с эвфемистической функцией; лексико-семантическая классификация эвфемизмов; определение общих и отличительных черт эвфемизмов и других смежных языковых единиц; идентификация эвфемизмов в актуальном языке и выявление их источника.

Научная новизна и оригинальность исследования состоит: в разграничении и определении ряда концептов, относящихся к классу эвфемизмов и других смежных единиц (жаргоны, аргументация и др.); систематизации, анализе и классификации обширного лексического материала; выделении функций эвфемизмов и аргументации их систематического исследования; установлении основных способов создания эвфемизмов (лексическая деривация, каламбур, повтор и др.); обоснование необходимости их междисциплинарного исследования.

Основная решенная научная проблема заключается в исследовании ряда нерешённых проблем в области румынской филологии: определение статуса эвфемизмов, функции эвфемизмов, идентификация способов образования эвфемизмов и др. Рассмотрение данных вопросов способствует выявлению междисциплинарных связей при изучении эвфемизмов, что обеспечивает комплексный подход при характеристике языковых явлений.

Теоретическая значимость заключается в: уточнении статуса эвфемизмов и их отграничения от смежных единиц; выявлении креативных возможностей румынского языка, обусловленных использованием эвфемизмов, и это позволило существенно расширить исследование по лексике румынского языка.

Прикладное значение: результаты исследования могут быть использованы для уточнения содержания некоторых концептов, связанных с эвфемизмами и недостаточно изученных в румынской лексикологии, при работе над словарными статьями, описывающими и дающими толкование эвфемизмов. Результаты исследования могут быть применимы при разработке учебников, словарей, а также могут служить основой для других научных работ.

Внедрение научных результатов: результаты исследований были учтены при подготовке 32 научных статей, при выступлениях на более чем 35 научных конференциях, в том числе международных, а также на заседаниях кафедры румынского языка и романской филологии Бельцкого государственного университета им. Алеку Руссо.

ANNOTATION

Chira Oxana. *Euphemisms in present day language: structural, semantic and usage peculiarities*. Doctoral thesis in Philology, Balti, 2016.

Structurally, the thesis consists of an introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography (210 titles), 137 pages of the main text, an appendix (example corpus: 107 pages).

Key words: euphemism, euphemy, classification of euphemisms, lexical creativity, functions of euphemisms, lexical innovation, language prohibition, occasionalism, dysphemism, taboo.

Field of the research: lexicology, semantics and lexicography.

Research goal: revealing the essence of euphemisms as speech phenomena and examining them under various aspects.

Research objectives: defining and identifying the features of euphemisms; systematizing the ways of euphemism formation; identifying the factors that influence the use of words with a euphemistic function; lexical-semantic classification of euphemisms; highlighting the differences and similarities between euphemisms and related phenomena; selecting the corpus of euphemisms in present day language and determining the sources of their appearance.

Scientific novelty and originality of the research: delimitation and definition of some operational concepts related to the class of euphemisms and other similar classes (slang, jargon, etc.); glossing, analysis and classification of a vast lexical material; pointing out the functions of euphemisms and reasoning their systemic approach; highlighting the main techniques of creating euphemisms (lexical derailment, pun, reduplication, etc.); examining the grammatical, structural and semantic peculiarities of euphemisms; grounding the necessity of interdisciplinary study of euphemisms and others.

The scientific issue consists in explaining the insufficiently examined aspects of Romanian linguistics, namely, the status of euphemisms, the functions of euphemisms, the main ways of forming euphemisms etc., emphasizing the interdisciplinary aspect in the study of euphemisms and relating it to the current trends of an interdisciplinary approach, presenting thus a complex description of this phenomenon.

Theoretical importance: the research made it possible to determine the status of euphemistic units and to delimit them from adjacent phenomena contributing in this way to further research in the area of the Romanian lexicon. The value of the study also lies in revealing the creative possibilities of the Romanian language that are found in its euphemistic layer too.

Applied importance of the research: the observations and conclusions of the paper may be useful to both the specification of some concepts related to euphemy that are insufficiently or erroneously assimilated in the Romanian language and the drafting of lexicographical articles about these concepts. The investigational results of our research may be also exploited in the development of different types of textbooks, dictionaries, courses and/ or seminars, scientific papers of different nature, etc.

Scientific results: 32 scientific publications and presentations at more than 35 national and international scientific conferences, as well as at scientific seminars and sittings of the Department of English and German Philology of Alecu Russo Bălți State University.

CHIRA OXANA

**EUFEMISMELE ÎN LIMBAJUL ACTUAL:
PARTICULARITĂȚI STRUCTURALE,
SEMANTICE ȘI DE UTILIZARE**

**AUTOREFERATUL
tezei de doctor în filologie**

Aprobat spre tipar: 15 iulie 2016

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar: 2

Formatul hârtiei 60X84 1/16

Tirajul 50 ex.

Comanda № 262

Tipografia Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți,
str. A. Pușkin, 38, MD – 3100